

BOZKIRDA BİR ÜTOPYA: FAKİR BAYKURT'UN KAPLUMBAĞALAR ROMANI*

Özlem BAŞBOĞA**

Öz: İnsanlar tarih boyunca ideal bir yaşamın ve düzenin nasıl olması gerektiği üzerine düşünmüş, bu arzuyu dışa vuran çok sayıda anlatı ve eser ortaya koymuştur. Bunlardan biri de ütopyalardır. Ütopya, kurgusal olması, eleştirel metinler olması, ortak mülkiyeti öne çıkarması, donmuş bir zamanı ve dış dünyayla bağı sınırlı bir mekânı -genellikle bir ada- seçmesi, günlük yaşamı yansıtmaması ile benzer anlatılardan ayrılmaktadır. Fakir Baykurt'un 1967'de yayımladığı *Kaplumbağalar* romanı, dış dünyaya kapalı olan Tozak köyü sakinlerinin kendileri için bir "gündüz düşü" olan üzüm bağını yetiştirmelerini ve ardından yaşananları anlatmaktadır. Romanda bağ yetiştirme süreci bir yanıyla köyde tam bir eşitlik ve mutluluk ortamı sağlarken diğer yandan ütopyanın bizatihi yarattığı baskı da hüküm sürmeye başlar. Bu makalede *Kaplumbağalar* romanının, sorunların eleştirilmesi, dış dünyadan soyutlanmış bir köyün mekân olarak seçilmesi, bu köyde zamanın adeta donmuş olması, bağın ortak mülkiyet olması, günlük hayatın detaylı bir şekilde eserde tasvir edilmesi gibi özelliklerinden dolayı ütopya olduğu ortaya konulmuştur. Ütopyanın özellikleri ve incelenen romandan yola çıkarak ütopyalarda sadece mutluluk, düzen, eşitlik olmadığı, aynı zamanda söz konusu hayatı korumak için despotizm olduğu makalenin bir diğer bulgusudur.

Anahtar kelimeler: Türk edebiyatı, Türk romanı, Fakir Baykurt, *Kaplumbağalar*, ütopya.

A Utopia in the Moor: The Novel "Turtles" by Fakir Baykurt

Abstract: Throughout history, humans visualised the ideal life and order and subsequently produced many narratives one of which is the utopia. The utopia, frozen in time and space—generally an island- and fictional accentuating common property, stands separated from the similar narratives. Thus, Fakir Baykurt's 1967 novel "Turtles", narrates the life of the dwellers of the village Tozak, closed to the outer world, planting a vineyard, "daydreaming" and thinking of their lives afterwards. Although, in the novel, planting the vineyard enables an absolute equal and happy environment, the pressure the utopia per se creates starts to prevail. This article purports that the novel "Turtles", is a utopia due to its features, i.e.

* Atıf Bilgisi / Citation: Başboğa, Ö. (2025). Bozkırda Bir Ütopya: Fakir Baykurt'un *Kaplumbağalar* Romanı. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (43), 17-37.

Geliş ve Kabul Tarihleri / Date of Arrival and Acceptance: 10.10.2024 - 21.03.2025

Bu makale Turnitin benzerlik programı ile kontrol edilmiştir. / The article was checked with Turnitin.

Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar / The authors provide the following information.

Araştırma ve Yayın Etiği / Research and Publication Ethics: Bu çalışmada Committee on Publication Ethics (COPE) kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur.

Yazarların Katkı Oranı / Authors' Contribution Rate: Bu makale tek yazarlıdır.

** Dr.Öğr.Gör., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Rektörlük, Türk Dili Bölümü, Niğde, Türkiye. E-Posta: ozlem.basboga34@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4976-5218.

criticizing problems, choosing aa a setting an isolated village where times is frozen, depicting daily life in detail. Transcending the novel's constructed utopia, however, the paper argues that not only happiness, order and equality define utopias, but also tyranny in order to protect life.

Keywords: Turkish literature, Turkish novel, Fakir Baykurt, “Turtles”, utopia.

Giriş

Tarih boyunca insanlar, içinde herkesin eşit şekilde yaşadığı, tüm hayatın düzen içinde olduğu bir yaşamı hayal etmiş, çeşitli anlatılarla bu isteğini dile getirmiştir. İnsanın bu arzusundan doğan anlatılardan biri de ütopyalardır. Thomas More tarafından Yunancadan türetilen ütopya, “yok” (non) anlamına gelen ‘ou’ ön ekiyle, yer anlamına gelen ‘topos’ sözcüğünün birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Sözcük “yok yer / olmayan yer” anlamına gelmektedir (More vd., 2008, s. xxi). Bununla beraber “u” eki aynı zamanda Yunancada iyi anlamına gelen “eu” ekini de çağrıştırdığı için baştaki ek “eu” olarak kabul edildiğinde ütopya “iyi yer” ve “mutlu yer” anlamına da gelmektedir (Ağaoğulları ve Köker, 1991, s. 206). Sözcük, More’dan sonra ideal toplumu anlatan kurgusal eserlerin ismi olarak kullanılmaya başlanmıştır (More vd., 2008, s. xi). Nitekim More, arkadaşı Peter Giles’e yazdığı mektupta *Utopia*’yı “en mükemmel siyasi topluluk biçimi üzerine, kesin bilgilerle yazılmış bir kurmaca” olarak tanımlamıştır (Riot-Sarcey vd, 2003, s. 257). Ütopya, dar anlamda herkes için düşünülebilecek “en iyi dünya”yı imlemelidir (Nozick, 2000, s. 374). More’un *Utopia*’sı dâhil birçok ütopya herkesin mutlu bir şekilde yaşadığı bir toplumu anlattığı için ütopya sözcüğü daha çok bu ikinci anlamı imlemektedir.

Ütopya olarak kabul edilen anlatıların ilk örnekleri Eski Yunan ve Arap efsaneleri ile İbrani peygamberlerin anlatılarında görülmektedir. Homeros’un anlattığı düşsel devletlerin yanında Platon’un *Atlantis*’i, *Eski Ahit*’teki anlatılar türün ilk örnekleri olarak kabul edilmelerine karşın “sistematik bir devlet tasarımı olarak ütopyanın ilk ve en önemli örneklerinden biri Platon’un *Devlet* diyalogudur” (Temizarabacı Yıldırım, 2020, s. 24). Cioran’a göre de ütopyaların atası Platon’un eserleridir (1999, s. 90). Platon, *Devlet* diyalogunda birlik, düzen ve istikrarın olduğu bir yaşamı tasvir etmiş (2008, s. xxi) ve kendinden sonra yazılan pek çok esere örnek teşkil etmiştir. Bununla beraber türe adını veren eser Thomas More’un *Utopia* isimli eseridir. More, Latince olarak kaleme aldığı *Utopia* eserinin önce ikinci bölümünü yazmış, ardından 1516’da birinci bölümünü kaleme almış ve eserini iki yılda tamamlamıştır. Minâ Urgan’a göre More’un önce ikinci bölümü yazmasının nedeni, yazarın, hayal ettiği ideal düzeni anlattıktan sonra hem ülkesi İngiltere’deki hem de Avrupa’daki durumun Utopia kenti ile karşılaştırıldığında ne kadar kötü olduğunu göstermek istemesidir (More, 2020). Cioran, Aydınlanma dönemi ile birlikte Kilise’nin toplum üzerindeki etkisinin kırıldığını, Kilise’nin vaatlerinin artık insanları tatmin etmediğini öne

sürmüştür. Hristiyanlık insanları “hayal kırıklığına uğratmaya başladıktan” sonra ütopyalar kendine yer bulmaya başlamıştır. Cioran, ütopyanın Rönesans’tan beri bunu yapmaya çalıştığını fakat Rönesans’tan iki asır sonra başardığını söyler (1999, s. 89). On altıncı ve on yedinci yüzyılda çok sayıda ütopya yazılmıştır. Bu eserlerin yazılmasının arkasındaki motivasyonlardan biri yaşanan döneme dair düş kırıklığı ile “mutluluğa ve güzele” duyulan özlemdir. Bununla beraber bu dönemde yazılmış ütopyalarda özlem duyulan toplum için yapılan şey “yalnızca düş kurmaktır.” Bu ütopyalar, kendi içindeki otoriterliğe karşın bir eleştiri olmaktan öteye gidemezler. Sanayi Devrimi’nden sonra ise özlem duyulan şeyler için mücadele söz konusudur (Özgen, 2005, ss. 2-3). On sekizinci yüzyıla gelene kadar düşsel gezileri anlatan eserleri tanımlamak için kullanılan ütopya sözcüğü, on sekizinci yüzyıldan itibaren bu dar tanımın dışında kullanılmaya başlanmıştır. İki Fransız sözlüğü *Dictionnaire de Trevoux* ve *Dictionnaire de l'Academie* ütopyayı eski dar tanımların dışına çıkarmıştır. *Dictionnaire de Trevoux* ütopya için “Hiçbir yerde olmayan bölge, Platon’un *Devlet* örneğindeki gibi bir düş ülkesi.” tanımı kullanılırken; *Dictionnaire de l'Academie* ise “Genelde, her şeyin ortak mutluluk için düzenlenmiş olduğu düşsel bir yönetim planı” olarak tanımlamıştır (Ağaoğulları ve Köker, 1991, s. 206).

Altın Çağ, *Cennet*, *Cockayne Diyarı*, *Binyıl İnancı*, *İdeal Kent* anlatılarının her birinin ütopya türüne çeşitli katkıları olmuştur. “Cockayne” anlatılarından arzu, *Cennet* ve *Altın Çağ*’dan ahenk, “Binyıl” anlatılarından umut, “İdeal Kent” anlatılarından ise tasarım unsurunu alan ütopya, sadece bu unsurları bünyesinde birleştirmez, aynı zamanda onun kendine has bir “mucitliği [de] vardır.” (Kumar, 2005, ss. 33-35). Bu anlatıların yanı sıra ideal bir toplumu anlatan pek çok felsefi ve siyasi eser vardır. Söz konusu söylencelerin ve eserlerin hemen hepsi de ideal bir toplumu anlatmalarına karşın bunların ütopya olarak kabul edilmedikleri ve ütopyanın kendine has bazı özellikleri olduğu dile getirilmektedir. Ütopyayı ideal toplumu anlatan toplumsal ve siyasal teorik eserlerden ayıran en belirgin özelliği kurgusal olmasıdır ancak kriter olarak sadece kurgusallık kabul edilirse pek çok kurgusal eserin ütopya olarak kabul edilmesi mümkün hâle gelir. Dolayısıyla bir eserin ütopya kabul edilmesi için başka nitelikleri de bulunmalıdır (Kumar, 2005, s. 49). Kumar’a göre pek çok toplumsal teori insanın doğuştan kötü ve bencil olduğu tezini savunurken ütopya teorisi bunu reddeder. İnsanın doğuştan iyi olduğu fikrini savunmasalar bile “insanlığın mükemmelleştirilebilir olduğu” inancındadır. İnsanların “tanrılar haline gelebil”eceğine inanan ütopya teoride siyasetin küçümsenmesi de bu mükemmel olabilme inancının bir yansımasıdır (2005, ss. 50-51). Bununla beraber ütopya için yalnızca bu unsurlar ölçüt olarak kabul edildiğinde Rousseau’nun *Toplum Sözleşmesi*, Marquis de Sade’in *Yatak Odasında Felsefe* isimli eseri; Fârâbî’nin *El-Medinetü’l- Fazıla’sı*, Nizamülmülk’ün *Siyasetname’si*, Yusuf Has Hâcib’in *Kutadgu Bilig’i* gibi pek çok çalışmayı ütopya olarak almak gerekecektir. Dolayısıyla sadece kurgusallık veya insanın mükemmel olabilme inancı ütopyayı tanımlamak için yeterli

değildir. Bir anlatının veya metnin ütopya olarak kabul edilmesi için kurgusal olmasının yanında eleştirel metinler olması, ortak mülkiyeti öne çıkarması, donmuş bir zamanı ve dış dünyayla bağı sınırlı bir mekânı –genellikle bir ada seçmesi, günlük yaşamı yansıtmayı gerektirdiği genel kabuldür.

Türk romanında ütopya konusuyla ilgili birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalarda romanlar ütopyanın özellikleri bağlamında incelenmiştir. Dağ (2017), *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Ütopya (1923-1950)* isimli doktora tezinde Cumhuriyet sonrası Türk edebiyatında yazılmış romanları ütopya açısından incelemiştir. Dağ’a göre Refik Halid’in *Yezidin Kızı*; Yakup Kadri’nin *Ankara, Bir Sürgün*; Ahmet Ağaoğlu’nun *Serbest İnsanlar Ülkesinde*; Raif Necdet Kestelli’nin *Semavi İhtiras*; Cahit Burhan Morkaya’nın *Köy Hekimi* romanları ütopya örnekleridir. Dağ, *Yezidin Kızı* romanının etnik-dinî bir ütopya olduğunu, romanda ütopya tasarısının yarıda kaldığını belirtir (Dağ, 2017, s. 119). Yakup Kadri’nin *Ankara* ve *Bir Sürgün* romanlarıyla Ahmet Ağaoğlu’nun *Serbest İnsanlar Ülkesinde* romanını politik ve tarihî ütopylar olarak tanımlamıştır (Dağ, 2017, 142/161/180). Eğitim ütopyası örneği olarak Raif Necdet Kestelli’nin *Semavi İhtiras* romanını verir. Cahit Burhan Morkaya’nın *Köy Hekimi* adlı romanı ütopyik bir köyü anlatmaktadır (Dağ, 2017, s. 228). *Kaplumbağalar* romanında etnik veya dinî bir söylem bulunmaz. Kılıç, *Cumhuriyet Dönemi Edebi Ütopyalarında İdeal Toplum Tasavvurları* isimli yüksek lisans tezinde, Necla Dağ’ın incelediği *Ankara, Semavi İhtiras, Serbest İnsanlar Ülkesinde* romanlarının yanında Memduh Şevket Esendal’ın *Yurda Dönüş* romanıyla Şevket Süreyya Aydemir’in *Toprak Uyanırsa* romanlarını da incelemiştir. Kılıç, incelediği romanlar arasında *Toprak Uyanırsa* romanı için “ütopya olduğunun en fazla bilincinde olan ütopya” değerlendirmesini yapar. “Fakir bir köyün, oraya atanan öğretmenin öncülüğünde mucizevi bir kalkınmayı gerçekleştirerek zenginleşmesinin ve ülke çapında uygulanabilecek bir model haline gelmesinin hikâyesini anlatan” (2004, s. 142) *Toprak Uyanırsa* romanı, bu yönüyle *Kaplumbağalar* romanıyla bazı açılardan benzerlik göstermektedir. Ancak *Kaplumbağalar* romanında ütopyaı gerçekleştiren dışarıdan gelen biri değildir, köy sakinlerinden olan ve Mahmudiye Enstitüsünde eğitim görmüş olan Eğitimci Rıza’dır. Bunun yanında “Aydemir, yeniliği konusunda pek ikna edici olamayan bu hayat nizamına nasıl ulaşılacağını, romanı roman olmaktan çıkarıp bir siyasi projelendirme denemesine dönüştürecek kadar ayrıntılı biçimde anlat”masıyla da (Kılıç, 2004, s. 143) incelediğimiz romandan ayrılmaktadır. Fakir Baykurt eserini yazarken bunun bir roman olduğunu olabildiğince göz önünde bulundurmaya çalışmıştır. Küçükcoşkun, *1980-2005 Dönem Türk Edebiyatında Ütopik Romanlar ve Ütopyanın Kurgusu* isimli çalışmasında incelediği romanlardan bazıları olan Çetin Altan’ın *2027 Yılıın Anıları*, Gülten Dayıoğlu’nun *Işın Çağı Çocukları*, Hilmi Yavuz’un *Taormina*, İlhan Mimaroglu’nun *Yokistan Tasarısı*, Alev Alatl’ın *Schrödinger’in Kedisi Rüya* isimli romanları ütopya olarak ele almıştır. Cüneyt Arcayürek’in *Ku-de-ta*, Buket

Uzuner'in *Kumral Ada~Mavi Tuna*, Cem Akış'ın *Olgunluk Çağı Üçlemesi* anlatısı, Dr.'nin *Yedi Uyuyanlar* ve *Uykusuzlar* eserlerini ve Mehmet Açar'ın *Siyah Hatıralar Denizi* romanlarını ise distopya olarak ele almıştır. Küçükcoşkun, bu romanların “çoğu kez bilim kurgu ve fantastikle iç içe gelişen bu eserler yaşanan çağa, problemlere bir tarafla çözüm üreten, geleceğin dünyasının daha iyi olacağını vurgulayan kurmaca dünyalar” olduğunu dile getirir. Bir kısmının ise distopik olduğunu söyler (2006, s. 180). *Kaplumbağalar* romanı ideal dünyayı “şimdi ve burada” kurmasıyla bu romanlardan ayrılmaktadır. Ayrıca *Kaplumbağalar* romanında bilim kurgu ve fantastik öğeler yer almaz.

Çalışmamızda incelediğimiz *Kaplumbağalar* romanını ütopya olarak değerlendirmemizi sağlayan unsurlar, Eğitimci Rıza ve Kır Abbas'ın, köylerinde bir üzüm bağı kurmak istemeleriyle birlikte romanda yer almaya başlar. Ütopyanın özellikleri olan mevcut şartların eleştirilmesi, ortak mülkiyetin savunulması, eğitime özel bir önem verilmesi, ütopyanın kendi varlığını korumak için yarattığı despotluk bu süreçle beraber görünmeye başlar. Günlük hayatın detaylı tasviri ve köyün dış dünyadan soyutlanmış olması roman boyunca yer alır. Köyün dış dünyadan soyutlanmasının yanında üzüm bağının dış dünyayla ilişkisinin kesilmesi yine bağ işinden sonra olur. Bu bakımdan romandaki ütopyanın üzüm bağlarının kurulması süreciyle başladığını, bağların yıkılmasıyla ütopyanın da yıkıldığını söylemek mümkündür.

1. *Kaplumbağalar* Romanında Mevcut Şartların Eleştirisi

Ütopyayı benzer anlatılardan ve eserlerden ayıran özelliklerinden biri sorunlara yönelik eleştirileridir. Ütopyaların ortaya çıkmasında, içinde bulunulan şartların kötü olması önemli bir etkidir. Ütopyalar “içinde yaşadığımız dünya ile eleştirel bir tartışma biçimidir.” (Havemann, 1990, s. 61). Özgen'e göre düş kırıklığının bir sonucu olan ütopyalar “yeni bir toplum, yeni bir düzen, ya da yeni bir yaşam tasarımıdır ve bu yönüyle bir idealize edilmiş eylemdir.” (2005, s. 1). Yazarlar, kendi toplumlarında gördükleri aksaklıkları, sorunları eleştirerek ideal bir dünya tasavvur ederler. Fakir Baykurt, 1967'de yayımladığı *Kaplumbağalar* romanında köylülerin yaşadıkları sorunları, karşılaştıkları kötü muameleleri anlatmıştır. Baykurt, bu romanda Tozak Köyü sakinlerinin el birliği ile köyde üzüm bağı kurmalarını, köylülerin yıllarca emek harcadıkları bu bağların, hazine arazisi üzerine kurulduğu için devlet tarafından ellerinden alınmak istenmesini, bu duruma kızan Kır Abbas'ın bağları yıkmasını anlatmaktadır. Romanın ütopya olarak ele alınmasını sağlayan özelliklerin neredeyse tamamı da bu süreçle birlikte romanda kendine yer bulmaya başlar. Denilebilir ki *Kaplumbağalar* romanındaki ütopya bağların kurulmak istenmesiyle başlar, yıkılmasıyla da biter.

Romanda anlatılanlar ve eleştirilen konular kadar romanın yazılış süreci de önemlidir. Baykurt müfettişlik yaptığı dönemde Ankara yakınlarındaki Elmapınar köyünde Rıza Dikenoğlu isimli bir öğretmenden duyduğu benzer bir

hikâyeden yola çıkarak romanını yazmıştır. “Ciddi bir bürokrasi karşıtı ve sürekli köylülerin memurlardan neler çektiğini kanıtlayan olaylar anlat”an Rıza Öğretmen (Karabela Şermet, 2007, s. 101), köylülerin yetiştirdiği ve hükümetin köylülerin elinden almak istediği bağın yerini Baykurt’a göstermiştir. Ayrıca köylülerin bağı talan etmesinden sonra, eskiden bağda yaşayan kaplumbağaların orayı terk ettiklerini de eklemiştir. Baykurt bu hikâyeden etkilenecek *Kaplumbağalar* adlı romanını kaleme almıştır (Karabela Şermet, 2007, s. 101). Thomas More’un *Utopia*’sı ile Baykurt’un *Kaplumbağalar*’ı arasında yazma süreci anlamında bir benzerlik olduğu görülmektedir. More’un *Utopia*’yı bir gezginden dinlediği hikâyeden hareketle yazdığını söylemesi ile Baykurt’un *Kaplumbağalar*’ı Rıza Dikenoglu isimli bir öğretmenden dinlediği bir hikâyeden yola çıkarak yazdığını dile getirmesi arasındaki benzerlik dikkate değerdir. Baykurt, kendisine anlatılan hikâyedeki kaplumbağaların durumundan etkilendiğini belirtmiş olsa da bahsettiği öğretmenin memurlara dair şikâyetlerini vurgulaması önemlidir. Romanda yazarın odaklandığı asıl meseleler de kaplumbağalar değil köylü-memur ilişkisi, köylüye yardım amacıyla kurulan kurumların işlevsizliği ve memurların köylüye karşı tutumlarıdır. Dolayısıyla Baykurt’un da bunlardan şikâyetçi olduğu söylenebilir. More kendi döneminde İngiltere’nin içinde bulunduğu şartları eleştirmek için *Utopia*’yı kaleme almıştır. Baykurt’un, memur olarak çalışırken gördüğü veya duyduğu olumsuzlukları eleştirmek için *Kaplumbağalar*’ı yazdığını söylemek mümkündür.

Kaplumbağalar romanında köylüler kendi işlerini yürütmekte, kararlarını köyün tüzel kişiliğine dayanarak kendileri almaktadır. Muhtar Battal bağ işine başlayacakları zaman Köy Yönetim Kurulunun bir karar yazıp köyün mührüyle onaylayacaklarını, bu kararın “İsmet Paşa” dâhil kimseye ayrıca söz hakkı bırakmayacağını, çünkü köyün tüzel kişiliği olduğunu söyler (Baykurt, 2020, s. 68). Böylece yazar, eleştirmek istediği konular için zemin oluşturur. Eleştirilen ilk konu ülkenin geri kalması, yokluk ve cehalettir. Bu konu Kır Abbas’ın zihninden geçenlerle okura aktarılır. Kır Abbas’a göre Kurtuluş Savaşı’nın üzerinden yıllar geçmiş olmasına rağmen ülke kalkınmamış, yokluk ve cehalet sürüp gitmiştir. Kurtuluş Savaşı’ndan önceki durum aynı şekilde devam etmektedir. Kır Abbas, mevcut şartlarının eskisinden de kötü olduğunu düşünür:

Kıracın üstünde belki daha da kötü olduk. Algılar vergiler arttı. Gâvur içimize yeniden doldu. Şıh deye tuttuklarımız şeytan çıktı. Kurtuluşumuz daha da zorlaştı. Şu yediğim aşı, içtiğim çorbaya, hükümetin jandarmasına, tahsildarına bakıyorum da, biz daha kurtuluş savaşına başlamadık; Kemal Paşa caydı mı, ne yaptı; bizi öyle bir savaşa çağırmadı derim. O unuttu, yerine gelenler de unuttu (Baykurt, 2020, s. 72).

Tozak köyü, Ankara’daki kimsenin aklına gelmeyen bir yerdir. Müfettiş Hamdi Bey köye doğru gelirken uzaktan onu tanıyamayan köylüler “Belki Cumhurbaşkanıdır, belki vali. Beylerin aklına gelmişizdir olur a!” diyerek bu

durumu dile getirirler (Baykurt, 2020, s. 82). Müfettiş Hamdi Bey “Elinde yasa” ve “kalem olanlar”ın ülkenin kalkınması için herhangi bir şey yapmadıklarını, ülkeyi kalkındırdıklarını söyleyenlerinse sadece “kendilerini kalkındır”dıklarını söyler (Baykurt, 2020, s. 83). Ona göre Ankara sadece istatistik gibi kimsenin işine yaramayan işlerle meşguldür. Kır Abbas köyde her evin devlet için her yıl birer ikişer çocuk yaptığını ancak devletin kendileri için bir şey yapmadığını söylediğinde Hamdi Bey “Ne yapsın daha? Altı ay sonra yeni bir vergi çıkartır o da! Öteberiye zam yapar. Daha nasıl düşünsün devlet sizi? Dünyayı kalbura koyup eleseniz böyle devlet, böyle hükümet bulabilir misiniz?” (Baykurt, 2020, s. 84) diyerek hükümetin vergi ve zam politikalarını eleştirir. Ülkede pek çok kurumda sorun olduğu, yine Hamdi Bey ile Ziraat kurumundaki memurun konuşmalarında göz önüne serilir. Hamdi Bey, memurdan tapucunun “yeni fırıldakları”nı dinler. Ortaokul öğrencilerinin barınma ihtiyacı için yapılan pansiyona memurlar kulübünün yerleşmesi, “memurların dalgacılığı, aksayan kamu hizmetleri, yukarının umursamazlığı...” konuştukları diğer konulardır (Baykurt, 2020, s. 102).

Tozak köyünde pek çok sorun olmasına rağmen Eğitimci Rıza ve çevresindekiler üzüm bağı kurma işine girer ve bu işe çok önem verirler. Bunun sebebi kurumların işsizliğini ve memurların köylüye yaklaşımını bu süreç üzerinden göstermek içindir. Tozak köyünde üzüm bağı olmamasından duyulan şikâyet ilk önce Hürriyet Ebe tarafından dile getirilir. Hürriyet Ebe, buğday verip üzüm ve kil alan köylülere “Haşhaş tanesi kadar akıl yok sizin kafalarınızda!” (Baykurt, 2020, s. 43) diyerek tepki gösterir. Hürriyet Ebe, köylere getirilen üzümün iyi olmadığını, üzüm diye cibre, kil diye de gübre satıldığını söyler. Köye dışarıdan birinin gelip üzüm satması Eğitimci Rıza ve Kır Abbas’ı da rahatsız etmektedir. Kır Abbas, bu durumun kendisi için büyük bir dert olduğunu dile getirir. Eğitimci Rıza da benzer duygular içindedir. Üzüm satan adamdan kendisinin de rahatsız olduğunu ancak elden bir şey gelmediğini, köylerinde üzümün hatta bir tek asmanın olmadığını, bu sebeple de yabancı satıcılara katlanmak zorunda olduklarını söyler (Baykurt, 2020, ss. 44-45). Bu eleştirilerden sonra romanda çözüm arayışları başlar. Bunlardan biri Eğitimci Rıza’nın enstitüdeki hocası Rauf Hoca’nın bahsettiği eğitim seferberliği; bir diğeri üzüm bağı kurma işidir. Köylerinde bağ olmamasından rahatsızlık duymaları Rıza’nın çözüm arayışına yönelmesini beraberinde getirir. Kır Abbas’ın, Rıza’nın yüzünde gördüğü “tatlı düş” köyün hayatını değiştirecektir. Rıza, eğitim gördüğü Mahmutiye ile kendi köyünü zihninde karşılaştırır. Her ikisinin toprak ve iklim yapısının benzer olduğunu düşünür. Rıza, sonunda aklındaki fikri Kır Abbas’a açarak kendi köylerinde bağ yetiştirmenin mümkün olduğunu söyler. Abbas da aynı fikirdedir. Bakımı yapıldıktan sonra kıraç yerde bile bağ kurulabileceğini söyleyerek Rıza’yı destekler. Rıza, şayet köylüleri ikna edebilirlerse “Purluk” denilen yerin bağ için çok uygun olduğunu söyleyerek düşüncesini bir daha dile getirir (Baykurt, 2020, s. 47). Rıza’nın bağ yapmak istediği yer Purluk dedikleri kireç taşıyla kaplıdır.

Abbas, asma çubukları için çukur kazacaklarını düşünür ancak Rıza'nın aklında başka bir plan vardır. Rıza, eğitim gördüğü enstitüdeki hocasından altüst edilmiş toprağın suyu toplayıp sakladığını, bitkilerin köklerinin hem toprağın derinliklerine hem yanlara doğru gittiğini, bitkilerin kökleriyle topraktaki suyu emerek yaşadıklarını öğrenmiştir. Bu sebeple bütün bölgeyi kazmaları, toprağı iyice altüst etmeleri gerektiğini söyler (Baykurt, 2020, s. 48). Rıza yapmak istediğı işi zihninde iyice düşünmüş, tasarlamış ve en uygun durumun ne olduğuna kafa yormuştur. Bu işi tek başlarına yapamayacaklarını, köylüleri de dâhil etmek gerektiğini düşündüklerinden Muhtar Battal ile konuşup onu da kendi “düş”lerine ortak etmeye karar verirler. Rıza bağdan “Bir düş gördüm. Düşümde gömü gördüm. (...) Bu düşü Abbas Emmimle birlikte gördük.” (Baykurt, 2020, s. 54) şeklinde bahseder. Rıza'nın bağ hakkında konuşurken “düş” demesi, Kır Abbas'ın, Rıza'nın yüzündeki duyguyu “düş” olarak tasvir etmesi önemlidir. Ütopya için “gündüz düşleri” (Jameson, 2009, s. 28) dendiğini göz önüne aldığımızda bu vurgu daha da önem kazanmaktadır.

Rıza, Muhtar Battal ile konuşur, Muhtar, ona yardım edeceğini ve köylüleri bu işe nasıl ikna edeceklerini anlatır. Muhtar, tüm köylülerin hazır bulunduğu bir düğünde, köylülere, istedikleri kadar şarap yapmak, istedikleri zaman üzüm pekmezi yiyecek, üzümü asmasından koparıp yemek için kendilerine ait bağların olması gerektiğini söyler ve onlara bağ işini açar. Köylülere daha ne zamana kadar buğday verip üzüm alacaksınız diye sorar. Mevcut durumlarını anlattıktan sonra “Eğer biz burda Tozak köyü isek, ehlibeytin kavline uyup, hem de ittifakımız varsa...” Purluk denilen yeri hep birlikte üzüm bağı yapar mıyız diye sorarak köylüleri bağ işine dâhil etmeye çalışır (Baykurt, 2020, s. 66).

Kaplumbağalar romanında hem ülkedeki sorunların hem de Tozak köyündeki eksikliklerin eleştirisi yapılır. Sorunların eleştirisini yapan isimlerden biri Hamdi Bey'dir. Bu durum gerçek yaşamla uyumludur çünkü Tozak köylülerinin dış dünya ile bağlantıları çok kısıtlıdır. Dolayısıyla köyün dışındaki sorunlardan herhangi bir köylünün haberdar olması ve bunları eleştirmesi çok gerçekçi olmaz. Müfettiş Hamdi Bey devlet kurumlarının iş yapmamasından ve işlevsizliğinden, memurların çalışma biçiminden şikâyetçidir. Köyün dış dünya ile bağlantısı kısmen Kır Abbas üzerinden sağlanır. Ülkenin kalkınmaması, gittikleri kurumların işlevsizliği ve bürokrasi gibi eleştiriler yapılırken Kır Abbas öne çıkar. Tozak köyündeki sorunlar ise köyün nispeten eğitilmiş isimleri tarafından dile getirilir. Öğretmen Rıza köyde doğru düzgün bir okul olmamasından, mevcut okulun ve öğrencilerin çok fazla eksiğinin olmasından; Kır Abbas köyün susuzluğundan, ülkenin içinde bulunduğu şartlardan şikâyetçidir. Hürü Ebe, Rıza ve Abbas köyde üzüm bağlarının olmamasından ve başka köylerden satıcıların köye gelip buğday karşılığında üzüm ve kil satmalarından şikâyetçidirler. Bununla beraber sorunları düzeltmek için bir girişimleri olmaz. Özgen'e göre ütopyalarda mevcut şartlar düzeltilmeye çalışılmaz, bunun yerine eleştirilir, yok

sayılır ve reddedilir. Dolayısıyla mevcut olan daha en baştan dışarıda bırakılır. Ütopya “kimseye ait olmayan, hatta kimsenin bilmediği, göremeyeceği bir yerde” yeni bir dünya kurar (Özgen, 2005, s. 1). Tozak köyünde eğitim, susuzluk gibi pek çok sorun vardır ancak bunları düzeltmek için herhangi bir girişimde bulunulmaz. Bunun yerine en baştan bir bağ kurulur. Tozak köylüleri, bağları kurarken köyde sorun olarak gördükleri durumların yerine ideal olanı koyarlar. Köydeki susuzluk sorununu çözmek için köye bir kuyu açmazken bağın uygun bir yerine kuyu açmaları anlamlıdır. Köyün çok daha önemli sorunları olmasına rağmen eğitilmiş kişilerin öncülüğünde üzüm bağı işine girilmesi, sistemdeki aksaklıkları ve kurumların işlevsizliğini göstermek içindir. Nitekim bağ için asma bulmak istediklerinde Ziraat’taki memurlar ellerinde asma olmadığını ancak isterlerse bağ yetiştirmeyle ilgili broşürler verebileceklerini söyler. Köylüler tüm zorluklara rağmen üzüm bağı kurmayı başarırlar fakat bağı devlet arazisine kurduklarını öğrenirler. Bağlarını kurtarmak için gittikleri kurumlarda karşılaştıkları muamele ve bu süreçte yaşadıkları da dönemdeki sistemin eleştirisi niteliğindedir.

2. Dış Dünyadan Soyutlanma ve Kendi İçine Kapanma

Ütopyayı *Cennet* veya Binyıl İnancı gibi ideal düzeni ve mutlu bir toplumu anlatan anlatılardan ayıran niteliği zamanı ve mekânı kurgulama biçimidir. Ütopyalar gelecekte gerçekleşecek bir ideali imlemez, imlenen şey zamandan çok bir mekân, genelde de bir adadır. Yalçinkaya’ya göre ütopyada tasavvur edilen ideal yaşam “şimdi ve burada”dır. Ancak “burada oluşu” kolay erişilebilir bir mekân olduğu anlamına gelmemektedir. Aksine “kendini yalıtmış, dış dünyaya kapatmış ve kendi isteği ve izin verdiğinin dışında kimseyi kabul etmeyen bir ‘şimdi ve burada’lıktır bu.” (Yalçinkaya, 2004, s. 26). Ütopya yazarlarının mekân olarak bir ada seçmelerinin sebebi de bu yalıtılmışlık isteğidir. Ütopyacı, bir yandan içinde yaşadığı toplumdaki aksaklıkları gösterirken diğer yandan sorunlara çözüm sunarak ideal toplumun nasıl olması gerektiğini anlatır. Bunu yaparken de bozuk olduğunu düşündüğü toplumdan olabildiğince ayrı, uzak bir mekân çizer. Göktürk’e göre, çizdiği toplumun herhangi bir değişikliğe ve/ya dışarıdan gelebilecek etkilere kapalı olmasını isteyen ütopyacı için ada oldukça elverişlidir. Bu sebeple Platon’dan itibaren ada, ütopyalar için en uygun yer olarak kabul edilmiştir. Ada, aynı zamanda anlatılmak istenen örnek toplumun bütün ayrıntılarının derli toplu olarak izlenmesi olanağı sunmasıyla da tercih edilmiştir. Ütopyalarda mekân olarak ada seçilmesinin nedeni “Dışa kapalılık, kendiyle sınırlanmışlık, duran-zaman biçimi gibi özelliklerinden dolayı dış dünya ile gösterdiği karşıtlık”tır (Göktürk, 2012, s. 18).

Kaplumbağalar romanının mekânı ada değildir ancak romanda anlatılan Tozak köyünün dış dünya ile ilişkisi son derece sınırlıdır. Tozak köyü “Kuz yanının Gökaya tepesiyle kapalı” (Baykurt, 2020, s. 47) olan bir köydür. Tepe, köyü çevresinden ayırmaktadır. Tozak köyünün diğer köylerle veya kasabayla ilişkisi

ve iletişimi son derece sınırlıdır. Çok temel ihtiyaçlar dışında dışarıyla bir iletişim kurulmadığı görülmektedir. Çubuk bulmak için kasabaya gitmiş olan Kır Abbas, eli boş dönerken “Kasabayla alış verişimiz bitti! Ödeştik!” (Baykurt, 2020, s. 104) diyerek, köy ile kasaba arasında zaten zayıf olan ilişkinin tamamen bittiğini imler. Hamdi Bey köye geldiği bir gün köylülerle birlikte bağ işinde çalıştıktan sonra akşam erkenden dinlenmek ister ancak köylüler onu konuşmaya tutarlar. Hamdi Bey bu durumdan şikâyet ettiğinde Rıza köylülerin bunaldığını, köylere gelen giden olmadığını “Gelen olmuyor, giden olmuyor şuraya. Bir haber yok hiçbir yerden.” söyleriyle dile getirir. Bu durum Tozak köyünün dış dünya ile neredeyse hiç ilişkisinin olmadığını göstermektedir. Hamdi Bey, Rıza’ya bir radyo almasını tavsiye eder. Rıza köylülerin içinde bulundukları şartları “Bu köyün insanı giysiye kille yur. Para olsa onlara sabun aldıracağım!” (Baykurt, 2020, s. 120) sözleriyle dile getirir ve köylülerin radyo alamayacak kadar yoksul olduğunu söyler. Tozak köyü, radyo ile dahi dış dünyayla iletişim kuramamaktadır ancak Rıza’nın sözlerinden anlaşıldığı kadarıyla bu soyutlanmanın sadece tercihe bağlı olmadığını da söylemek mümkündür. Köylüler bağlardan ilk üzümlerini topladıkları yıl ana yola çıkarak gelen geçene ikram ederler. Yoldan geçenler “Nerelisiniz yahu siz? Nerde bu Tozak köyü?” (Baykurt, 2020, s. 194) diye sorarlar. Tozak köyü bilinmeyen, tanınmayan bir yerdir. Aynı yıl koç katımı yaptıkları yere havadan “kara bir şey düş”er. Köylüler yere düşen şeyin ne olduğunu anlayamazlar. Bir silah veya bomba olabileceğini düşündükleri bu nesne herkesi çok korkutur. Korkunun yanında merakları da büyür. Köylüler bir tümseğin arkasına geçip ne olacak diye beklerler. Kır Abbas ileri çıkıp nesneyi inceler. Patlamadığına kanaat getirdikten sonra alıp köye getirir. Muhtar’ın nesneyle ilgili olarak “Cahilliği görüyor musun? Gözümüz kör! Dağlar bizi biliyor, biz dağları! Hepsi bu! Neyin ne olduğunu bulup çıkaramıyoruz!” (Baykurt, 2020, s. 215) demesi köyün içine kapanık duruma işaret etmektedir. Köylülerin bir radyoya bile sahip olmayışları, meteoroloji cihazını benzetebildikleri tek şeyin geçmişten bildikleri silah olması köyün dış dünya ile olan karşılığını vurgulamaktadır. Bağlarla ilgili kararı getiren posta memuru için Tozak köyü “‘uzak’tı”r (Baykurt, 2020, s. 255).

Tozak köyünün dış dünyadan yalıtılmış olmasının yanında üzümlük bağlarının da çevresiyle ilişkisi kesilir. Bağlar dikildikten sonra çevresine hendek kazılmasına karar verilir. Muhtar Battal’a göre bağların çevresine hendek kazmak “çok lüzumlu bir iştir.” Diktikleri bağı hayvanlardan korumak gerektiğini dile getiren Muhtar, köylerinde bağın çevresine dizecek çalı olmadığını, dolayısıyla bağın çevresine bir hendek kazmak gerektiğini söyler (Baykurt, 2020, s. 115). Böylece bağ dış dünyadan iki defa ayrılmış olur. Tozak köyünün sanki hep aynı zamanda ve aynı durumda kalmış gibi çizilmesi de önemlidir. Romanda yaklaşık altı yıllık bir zaman dilimi anlatılmasına karşın yıllar bir çırpıda gelip geçmiş gibidir. Köylülerin hayatında, yeni doğan birkaç çocuk dışında bir değişim söz konusu değildir.

3. Ortak Mülkiyet

Ütopyaların bir diğer özelliği ütopyalarda ortak mülkiyet anlayışının olmasıdır. Cioran'a göre "Mülkiyetin zararlarını, temsil ettiği korkunçluğu, sebep olduğu musibetleri kınadıkları için ütopyaları ne kadar övsek azdır." (1999, s. 93). *Kaplumbağalar* romanında Tozak köyünün mevcut mülklerinin sahipleri vardır. Köylülerin kendine ait evleri, tarlaları, hayvanları vardır. Ancak yeni kurdukları bağda özel mülkiyet söz konusu değildir. Bağ işi başladığında bağın tüm köylü arasında eşit şekilde paylaştırılması düşünülür. Bağın okul adına mı köy adına mı yapılacağı sorulduğunda Muhtar, tüm köyün eşit şekilde pay alacağını söyler. Purluk'un tamamı kazıldıktan sonra listedeki komşulara payları "kardaslık hakkı, hem de adaleti üzerine" (Baykurt, 2020, s. 67) kura ile dağıtılacaktır. Köylüler toprağı kazmaya başladıktan sonra konu tekrar gündeme gelir. Köylülerden Kel Bektaş "bağlar ortak mı (...) [y]oksa pay pay mı?" (Baykurt, 2020, s. 75) diye sorar, herkesin payının en baştan verilmesini ister. Muhtar, Bektaş'ın bu fikrini köylülere söyleyerek köylülerin fikrini öğrenmeye çalışır. Köyün kadınları Muhtar'a, bağların pay edilmesi isteniyorsa yapmasını tavsiye eder. Kadınların "Sonradan birleştirmesi zor mu?" demesi, bu bölüşümün ileride geçerli olmayacağını imler.

Bağ işine öncülük edenler özel mülkiyete olumsuz yaklaşmaktadırlar. Hamdi Bey köye geldiğinde Kır Abbas, köylülerin başta hep birlikte çalıştıklarını ancak daha sonra "birkaç 'çakal'ın bozgunculuk" ettiklerini, bu sebeple toprağı köylüler arasında paylaştırdıktan sonra çalışmaya başladıklarını anlatır (Baykurt, 2020, s. 85). Bağın köylüler arasında paylaştırılması, yani özel mülk olarak görülmesi bozgunculuk olarak kabul edilir. Muhtar Battal da bağların paylaştırılmasını isteyenleri "hayın" olarak tanımlayarak özel mülkiyete tepki gösterir. Köyde "fırkacılık" istemediğini söyleyen Muhtar'a göre toprağı en baştan bölüşmek yerine asmalar yetişip üzüm verdikten sonra bölüşmek daha iyidir. Muhtar toprağın pay edilmesini isteyenlere "Hiç bölüşmesen ne çıkar? Yani size, ille de 'Benim malım! Benim malım!' mı olacak ulan?" (Baykurt, 2020, s. 97) sözleriyle tepki göstererek özel mülkiyete karşı olduğunu, ortak mülkiyeti savunduğunu açıkça dile getirir. Beş yıllık bir beklemenin ardından bağlarda üzüm yetismeye başlar. İlk üzümlerin toplanacağı zaman Kır Abbas köylülerin isterlerse kendi payından, Rıza'nın veya Battal'ın payından üzüm toplayabileceklerini söyler. Köylülere "Kardas malıdır, istediğinizden, istediğiniz kadar koparın. Hepsini kendi emeğinizdir, yiyin." der (Baykurt, 2020, s. 152). Bu sözlerden Kır Abbas'ın bağların kişilerin özel mülkü olarak kabul etmediği anlaşılmaktadır. Köye gelen tapu kadaastro memurları bağın kime ait olduğunu sorduğunda Muhtar Battal "Köyün efendim!" (Baykurt, 2020, s. 240) diye cevap verir. Bağın sahibi sorulduğunda da köylüler olduğunu ve tüm köylüye ikiye pay verildiğini söyler. Kır Abbas da onu destekler. Bağlardaki üzümün toplanıp devlet eliyle satılacağı zaman bu işlere bakan memur Muhtar'a üzümü nasıl toplayabileceklerini

sorduğunda Muhtar köyde bağın tüm işlerini köylünün hep birlikte yaptığını, parayla insan çalıştırmadıklarını dile getirir. Bağlarda özel mülkiyet anlayışı olmadığı için işleri hep birlikte yapmışlardır.

4. Eğitim

Ütopyalarda eğitim önemli bir yer tutar çünkü kurulan düzeni sürdürmek ancak iyi bir eğitimle mümkün olabilecektir. *Kaplumbağalar* romanında da eğitime özel bir önem verilir. Rıza'nın eğitim gördüğü köy enstitüsünde eğitimci olan Rauf Hoca her köye bir öğretmen yollayabilirlerse “Türk'ün düşmanları[nın] fesatlığından çatlayaca”ğını, eğitimcilerin köylülere sadece okuma yazmayı değil “hak sormayı, hak almayı” da öğreteceklerini söylemiştir. Eğitimci “Köylerin düşüncesini açacak, uyandıracak” böylece “milletin yüzüne kan, dizine can gelecek”tir (Baykurt, 2020, s. 49). Eğitimden hak sormak ve almanın öğretilmesinin beklenmesi, şartların eleştirilmesi ve değiştirilmesi için eğitimin elzem olduğunu imler. Romanda ülkedeki ve Tozak köyündeki sorunlardan rahatsızlık duyan isimlerden biri Müfettiş Hamdi Bey'dir. Onun yanı sıra Eğitimci Rıza, Rıza'nın okulunda kış boyunca dersleri dinlemiş olan Kır Abbas ve toprak dışında bir mesleği olan Hörü Ebe'nin düzenden ve şartlardan rahatsız olması dikkate değerdir. Ülkenin kalkınmasının ekonomiye değil de eğitime bağlı görülmesi önemlidir. Nitekim Kır Abbas da ülkenin kalkınmasının yolunun eğitimden geçtiğini düşünmektedir. Kır Abbas “bebeleri büyük okullara salıp okutabilir[lerse], onları yoksullara yarar birer adam edebilir[lerse]” (Baykurt, 2020, s. 73) buna kurtuluş diyebileceğini söyler.

Köydeki okul derme çatma olmasına rağmen Eğitimci Rıza işine dört elle sarılmaktadır. Bağ işi Rıza için adeta bir düş olmasına rağmen Rıza her durumda çocukların eğitimini düşünür. Bağ işine başladıktan sonra okulu unuttuğunu fark ettiğinde Muhtar ertesi gün hafta sonu tatilinin başlayacağını söyler. Hafta sonu tatili yakın olmasına rağmen Rıza çocukların eğitimini aksatmak istemez ve Muhtar'dan çocukları bağlara getirtmesini ister. Hamdi Bey köye geldiğinde çoluk çocuk herkesi bağda görür. Rıza'nın da bağ işinde çalıştığını gören Hamdi Bey Rıza'ya hitaben “Biz seni bu köye, bebeleri oyuna salsın da, kendisi toprak kazsın diye mi yolladık! Yoksa çocukları toplayıp adam gibi okutsun diye mi?” (Baykurt, 2020, s. 84) diyerek Rıza'nın eğitimi aksatmasına kızar. Eğitimci Rıza, çocukların eğitimini aksatmadığını, müfredatta “Yarım gün ders, yarım gün Tarım-İş” olduğunu, kışın dersleri tam gün yaptığını, Tarım-İş için olan yarım günleri çocuklarla bağda çalışarak değerlendirdiğini dile getirir (Baykurt, 2020, s. 85). Görüldüğü üzere eğitim hayatın her anında devam etmekte, çocuklara sadece temel bilimlerde değil, günlük hayatlarında işlerine yarayacak konularda da eğitim verilmektedir. Rıza ile diyalogu sırasında Muhtar Battal'ın “Az çok bu da bir derstir, anlayana” demesi de bu minval üzere ele alınabilir. Köyün bağları yıkıldıktan sonra Rıza'nın köylülere dönerek “Komşular, yarın okulu açıyorum! Oğlanları kızları yuyup paklayıp yollayın erkenden!” (Baykurt, 2020, s. 352)

demesi, eğitime ne kadar önem verildiğini göstermektedir. Köyün beş, altı yıllık emeği zayı olmasına, tüm ümitleri yıkılmasına rağmen eğitim devam eder. Bu durum, geleceğe dair umudun yitirilmediğini de göstermektedir. Kır Abbas da çocukların okula gönderilmesini ister. Ona göre çocuklar eğitim alıp yaşananları gelecek nesillere aktarabilecektir.

5. Günlük Yaşam

İdeal bir düzeni anlatan bir eserin ütopya olarak kabul edilmesi için, eserde insanların günlük yaşamının detaylı bir şekilde gösterilmesi gerektiği öne sürülmüştür. Kumar'a göre benzer amaçlarla anlatılmış veya yazılmış bir eserin ütopya kabul edilmesi için eserde "günlük yaşamdan çekilmiş fotoğrafların" bulunması gerekmektedir. Halkın gündelik hayatını "en ince ayrıntılarına kadar betimleyen ve yeni bir dünyaya yolculuk kurgusu olan" eserler ütopya olarak kabul edilebilir (2005, s. 54). Bezel'in ütopyayı "var olmayan, ancak düşüncede kurulan toplum düzenlerinin ayrıntılı betimlenmesi" (1984, s. 8) şeklinde tanımlaması, Kumar'ın dikkat çektiği noktayla benzerlik göstermektedir.

Kaplumbağalar romanında Tozak köylülerinin günlük yaşamına dair pek çok bilgi mevcuttur. Söz konusu dönemde köylünün geçim kaynağı tarımdır. Köylülerin tarımda kullandıkları alet edevata romanda yer verilir. Kır Abbas'ın "elinde ufacık, aşı bıçağı kadar bir orak" vardır. Dönemde köylülerin giyimi de romanda yer alır. Kır Abbas "Sırtında kaput bezinden bir iç gömleği (.....) Belinde eski bir yün kuşak sarılı" (Baykurt, 2020, s. 8) olan yaşlı bir adamdır. Tozакlıların günlük hayatında susuzluğun çok önemli bir sorun olduğu sık sık dile getirilir. Köydeki tüm canlılar aynı kuyudan su içmekte, kuyunun suyunu idareli kullanmak zorunda kalmaktadır (Baykurt, 2020, s. 24). Köylülerin günlük hayatında ısınmak ve temizlik için tezek kullandıkları görülmektedir.

Cennet Kadın evin önüne kazan vurdu. Kazanın altındaki tezeği tutuşturdu. Bu kazanı ısıtacak. Bir bakraç dolusu kili var. En düşük cinsinden bir kalıp da sabunu. Kirlileri oraya yıgıdı. "Kır domuz" başının etini yiyor. "Kaşınıyorum kaşınıyorum!" İşten hiç fırsat yok ki! Kaç zamandır ne giysi yudular, ne kendilerini (Baykurt, 2020, s. 28).

Susuzluğun boyutu Kır Abbas'ın beş hafta boyunca yıkanamamasından anlaşılmaktadır. Kadınlar tuluklarla kuyudan evlere su taşımaktadır (Baykurt, 2020, ss. 28-30). Köyde doğumları Hörü Ebe yaptırmaktadır. Ebeye bu işi için tuz verilir (Baykurt, 2020, ss. 140-141). Köylü kadınlar doğum yapan kadına geçmiş olsun demeye geldiklerinde bir tür tatlı olan "pelte" getirirler. Romanda "Kadınlar giderken Cennet Kadın, giysilerinden parça kopardı, yaktı, tütsüttü hemen." denilir (Baykurt, 2020, s. 145). Bu durum köylülerin batıl inançlarını göstermektedir. Romanda insanların günlük hayatına dair bunlar gibi çok sayıda bilgi mevcuttur. Dolayısıyla ütopya türü için günlük yaşamın betimlenmesi bir kriter olarak kabul edilirse –mevcut şartların eleştirilmesi, dış dünyadan

soyutlanıp kendi içine kapanma, ortak mülkiyet gibi niteliklerle beraber düşünüldüğünde- *Kaplumbağalar* romanı için ütopya demek daha da kolaylaşmaktadır.

6. Madalyonun Diğer Yüzü veya Ütopyada Despotizm

Eşitlikçi, adil, mutlu bir yaşamın tasvir edildiği ütopyalar sadece bu olumlu özellikleri barındırmaz. Madalyonun bir de diğer yüzü vardır. Ütopyalar, kurguladıkları mutlu toplumun devamlılığını sağlamak için kendine has sıkı kuralları olan bir sistem kurar. Yalçinkaya'ya göre muhalif ve eleştirel bir niteliği olan; devrimci, hatta yıkıcı özellikleri bulunan ütopyaların eleştirel tutumu ütopya gerçekleşene kadar devam eder. Ütopya gerçekleştikten sonra devrimci hayaller baskılanmaya başlanır. "Ütopyanın olmadığı tek yer (...) ütopyanın kendisi"dir (2004, ss. 4-5). Ütopyası olmayan toplumların yıkım tehdidiyle karşı karşıya olduğunu söyleyen Cioran ütopyik edebiyatın "Daha iyi bir gelecek, 'ideal' (...) toplum düşleri" (1999, s. 82) olarak görüldüğünü belirtmektedir. Bununla beraber Cioran'ın ütopya için öne sürdüğü diğer fikirler madalyonun diğer yüzünü göstermektedir. Cioran'a göre ütopya, "tesadüfe yer olmayan, en ufak fantezinin bir sapkınlık ya da bir tahrik gibi belirdiği, bozulmaz bir mutluluğun, yönetilen bir cennetin hayali"dir (1999, s. 89). Jameson'a göre ütopyalar, sadece mutlu bir toplum düşü değildir aynı zamanda zihinlerde tasarlanan kentlerde, insanların yemekte oturacakları yerlerin bile ayrıntılı şekilde düşünüldüğü, en küçük işlerin dahi titiz bir şekilde örgütlendiği, sorunların "dâhiyane önerilerle çözüldüğü gündüz düşleri"dir (2009, s. 28). Bireylerin her adımının bu kadar detaylı olarak belirlendiği ütopyalar, bu yönüyle bireyselliğin olmadığı eserlerdir. İnsanı mutlu etmeye ve onu zorbalıktan kurtarmaya yönelik ütopyadaki düzen, toplumun mutluluğu için kendi kurallarını dayatmaya ve bireyleri baskı altına almaya başlar. Ağaoğulları ve Köker'e göre dışarıdan gelen bir baskıdan ziyade ütopyadaki düzen despotun kendisi hâline gelir, "despotizm ütopyik sistemin yapılarından kaynaklanmaktadır." (1991, s. 209). Çünkü insanlar bu mutlu ortama bireysel özgürlüklerinden "hatta bireyselliğinden" vazgeçirilerek ulaşmıştır. Dolayısıyla ütopyalar özgürlük ve despotizmi aynı anda içinde barındırır (Ağaoğulları ve Köker, 1991, ss. 209-210). Cioran'a göre ütopyalarda "şahsiyetler robot gibidir." Ütopyadaki kişilerin hiçbiri "yolunu yitirmiş bir fikir, bir hayalet konumunu (...) aşamaz. Orada çocuklar bile tanınmaz." (1999, s. 86). Ütopyalarda eşitlik ve özgürlük ideali temel izleklerdir ancak bu eşitlik ideali bireysel değil toplumsaldır (Yalçinkaya, 2004, s. 22). Cioran, ütopyalarda heterojenliğe yer olmadığını dile getirir. Ütopya tek tipliliği, düzeni, normal olanı içerir. Hiçbir ikiliğin kendine yer bulamadığı, anormallik, biçimsizlik ve düzensizliği kabul etmeyen ütopyalarda "karanlık yasaktır; sadece ışık kabul görür. Hiçbir ikicilik izi yoktur: Ütopya, özü gereği Maniheizm karşıtıdır. Anormalliği, biçimsizliği, düzensizliği çekemez; homojenin, tipin, yinelemenin ve Ortodoksluğun sağlamaştırılmasına" (1999, ss. 86-87) yönelerek kendi

kurallarını dayatır. Ütopyalarda düzenin devamı için bireylerin özgürlük talepleri, tercihleri geri plana itilir. Ütopya bir cennet hayali de olsa her türlü tesadüfün ve aykırılığın kapı dışarı edildiği, her adımın planlı olduğu, hiçbir farklılığa yer olmayan ve “yönetilen” bir cennettir. Bu durum yaşanan şartlara duyulan memnuniyetsizlikten doğan; sisteme muhalif ve eşitlikçi ütopyanın açmazlarından biridir. Ütopyaların, toplumun mutluluğunu vaat ederken bireysel tercihleri ve istekleri yok sayması *Kaplumbağalar* romanında da mevcuttur. Köyde bir bağ kurmaya köy adına Eğitimci Rıza, Kır Abbas ve Muhtar Battal karar verirler. Bunu yaparken de köylü üzerinde manipülatif bir yaklaşımı tercih ederler.

Siz bu Tozak kırımın üstünde daha ne kadar ellerin köyünden... efendime söyleyeyim, etek etek para vererek aldığınız üzümün şarabını... kaldırdığınız üç kile buğdayı satıcılara devrederek, efendime söyleyim... kız oğlan bebelerimizin boyunlarını burup bakması... bir Sünni'nin getirdiği cibrenin başında hepimizin çevre olup... evet komşular... size soruyorum... bunlar ne zamana kadar sürüp gidecek? (Baykurt, 2020, s. 65).

Battal Muhtar köylülerin çocuklarını ve inançlarını kullanarak köylüyü bağ işine razı etmeye çalışır. Roman boyunca tek tek kişilerin değil, köyün mutluluğu öncelenir. Bağ işine öncülük eden Rıza, Abbas ve Battal, sadece kendi paylarıyla ilgili yerleri değil, kendilerine ait yerlerin dışındaki işleri de kontrol ederek bireyler üzerinde baskı kurmaya başlarlar. İşler devam ederken insanların kendilerine uygun çalışma yöntemleri bulmaya çalışmaları bile hoş görülmez. Özellikle Kır Abbas bu konuda çok katıdır. İşin başladığı şekilde devam etmesi gerektiğini söyler. Battal onun bu tavrına kızar ve “Hem neye değiştirmeyelim Abbas Emmi? Kendi yöntemlerimizi değiştiriyoruz. Bunlar gökten inmedi ya!” (Baykurt, 2020, s. 76) diyerek ilk günlerde böyle değişiklikler olsa da zaman içinde bir düzene oturacağını belirtir. Bağların pay edilmesini isteyenler üzerinde baskı kurulur. Kel Bektaş ve bazı köylüler işe başlarken bağların ailelere pay edilmesini isterler. Onların bu tavrı “kancıklık” ve “hayınlık” olarak nitelenir ancak itirazların büyümemesi için paylaşım yapılacağı söylenir. Battal, bağları pay ettikten sonra “Bölüştürüyorum ama, bakın tam kazacaksınız! Yufkadan kabartıp geçmek yok!” diye çıkışır. Rıza da kazılan her yeri tek tek kazmayla kontrol edeceğini söyler; kazmanın sapı dibe gidecek kadar iyi kazılmamış olursa “o payın sahibi yandı!” (Baykurt, 2020, s. 78) diyerek bir anlamda tehdit eder. Bağların bir tarafının iyi kazılmaması ve iyi verim alınmaması diğer yerleri etkilememektedir ancak yine de iyi kazmayan pay sahipleri tehdit edilir çünkü önemli olan tek tek kişilerin değil tüm köyün bağının iyi olmasıdır. Kır Abbas köylülerin toprak paylaşımına, çalışma yöntemlerini değiştirmelerine ve daha pek çok şeye kızmaktadır ancak öfkesini içinde tutar: “Burada bağ yeşertmek gönlünün büyük tutkusu olduğu için tatsızlık çıkarmak istemiyor. İçerlediğini belli etmiyor. İstekli istekli kazıyor. Uslu bir delikanlı gibi her şeye peki diyor.”

(Baykurt, 2020, s. 79). Kır Abbas kendi tarlasında çalışırken istemediği durumlara sert tepkiler verirken bağ işiyle ilgili pürüz çıkmaması için her şeye peki demektedir. Köyün bilge yaşlılarından biri olmasına ve bağ işine öncülük etmesine karşın Kır Abbas'ın dahi duygularının, taleplerinin önemi yoktur.

Rıza, Battal ve Abbas üçlüsü köy adına daha pek çok şeye karar verirler. Bağlara zarar vermeyecekse aralara hemen bostan ekmeye; tohum bulmak için birkaç kişiyi diğer köylere göndermeye “oybirliğiyle” karar verirler. Tohum bulma işinin yanında bağın çevresinin hendekle kazılmasına da onlar karar verirler. Suyundan içmek, bağları sulamak gibi ihtiyaçlar için bir kuyu kazmak istedikleri zaman “Purluk’un uygun yerine derin bir kuyu kazılmasına da oybirliğiyle... evet de ırza, haydi evet de- oybirliğiyle karar ve-ril-miş-tiiir!” (Baykurt, 2020, s. 116) denilir. Her ne kadar kararların “oybirliğiyle” alındığı söylene de “evet de ırza, haydi evet de” cümlesinde görüldüğü üzere Rıza dâhil kimsenin şahsi görüşü önemli değildir. Köyün işlerinin yanında insanların ülke seçimlerindeki görüşleri de onların tercihiine bağlı değildir. Köye gelen memurlardan Emin Sağlamer köyde particilik olup olmadığını sorduğunda Muhtar Battal “Bu köyde particilik yoktur. Bu köyde bütün komşuların ağız birlenmiştir...” diye cevap verir. Sadece fikirleri değil Kır Abbas’a göre gönülleri dahi birdir (Baykurt, 2020, s. 236). Demokrasilerde bireylerin en temel hakkı olan seçme hakkının menfi görülmesi dikkate değerdir. Bağların ellerinden alınacağı kesinleştğinde bağları hayvanlara çiğnetme kararını Kır Abbas tek başına alır. Bağlarda tüm köylünün emeği olmasına rağmen Abbas herkes adına eyleme girişir. Kır Abbas'ın isteğiyle bağlar hayvanlara çiğnetildiğinde sadece Kel Bektaş'ın payına dokunulmamıştır. Kel Bektaş'a yönelik ağır bir psikolojik baskı başlar. Başta muhtar olmak üzere tüm köylüler Bektaş'a kendilerinden ayrılmamasını söyler. Bektaş bir süre sessiz kalır. Ancak “Daha fazla susmak zor oluyor. Çobanlar danayı buzağıyı zor tutuyor.” (Baykurt, 2020, s. 351) denilmesi, susmasının bile mümkün olmadığını, köylüye mutlaka bir karşılık vermesinin beklendiğini göstermektedir. Ancak bu, köylünün beklentisini karşılayacak bir cevap olmalıdır. Danaların, buzağların zor tutulduğunun belirtilmesi de Bektaş'ın fikrinin aslında çok önemli olmadığını imler. Bütün bunlardan anlaşıldığı üzere ütopyalarda sadece mutluluk ve eşitlik değil aynı zamanda despotizm de söz konusudur.

7. Ütopyanın Bozulması

Tozak köylüleri köylerine bağ dikmeyi başarmış, bir rüyayı gerçek yapmışlardır ancak bu rüya kısa sürer. Tozak köylülerinin başına kötü bir şey geleceği ve ütopyanın yıkılacağı henüz olaylar yaşanmadan hissettirilir. Hasat yaptıkları ilk yıl gökyüzünden bir hava ölçüm cihazı düşer ancak köylüler bunun ne olduğunu anlayamaz. Sarı renkli olan bu nesneye Abbas'ın ve köylülerin “kara kutu” (Baykurt, 2020, s. 215) demesi, bu nesneden sonra köylülerin başına bir kötülük geleceğini imler. Köylüler gökten düşen “kara kutu”nun “uğursuz” ve “korkunç bir şey olduğunu” daha gördükleri ilk anda sezmiş ve korkmuşlardır (Baykurt,

2020, s. 311). Dışarıdan gelen, ne olduğu bilinmeyen uğursuz ve korkunçtur. İlerleyen zamanda köylüler bağlarının ellerinden alınmak istenmesi ile bu nesne arasında ilişki kurarlar. Tapu Kadastro memurları bu cihazın düşmesinden hemen sonra köye geldikleri için köylülere göre “Her şey o kara kutunun düştüğü günden başla”mıştır (Baykurt, 2020, s. 315). Tozak köyüne doğru bir cip geldiğini gören Kır Abbas’ın kaplumbağaya benzettiği “boz” renkli cip için “Bu gahbanalı bize geliyor!” (Baykurt, 2020, s. 216) demesi, gelenin veya gelenlerin kim olduğunu bilmeden “gahbanalı” diye düşünmesi yaşanacakların ipucunu verir. Köye gelenlerin Tapu Kadastro memurları olduğu anlaşılır. Tapu Kadastro memurları bağlarda keşif yapar ve giderler. Memurlar bağın hazine arazisi üzerine kurulduğunu tespit etmiştir. Köylülere “14 numaralı gezici kadastro ekibinin 18137 numaralı kararına göre burası hazineye aittir. Taraflarınızdan, altı yıl önce, kanunsuz bir müdahaleye uğramıştır.” denilerek onlara ya bağları terk etmeleri ya da hazine ile anlaşmaları teklif edilir (Baykurt, 2020, s. 261). Tapu Kadastro tarafından köylülere daha önce durumu izah eden bir tebligat gönderilmiştir. Bu tebligat köylünün eline geçmediği için duruma itiraz edememişlerdir. Yıllarca emek verdikleri bağlarının ellerinden alınmaması için başta Kır Abbas olmak üzere Rıza ve Muhtar çözüm arayışına girerler ancak bir sonuç alamazlar. Kır Abbas duruma isyan eder. Kır Abbas, bağlarda kendileri dışında kimsenin “tırnak kadar bir emeği” olmadığını söyler.

Bağ dikiyorsun elinden alıyorlar! Ulan dürzüler, tırnak kadar bir emeğiniz var mı içinde? Burdan inip Gezici Hamdi Bey’i önüme düşürdüm de Ziraat’ınızdan çubuk istedim. Bir kör çubuk verdiniz mi? Gelip ayağınızı basacak kadar yer kazdınız mı? Bir tek asma budadınız mı? Ne hakkınız var da bu bağa el takıyorsunuz? Allah’ın purluğuydu! Purluk ki köyümüzün sınırları içinde. Camgöz Malmüdürü, Kelkafa Tahriratçı, söyleyin sizin neyinizin içinde? (...) Kurtuluş Savaşı’nda biz piyade neferiydik, önden gidiyorduk, ülkeyi böyle kurtardık; şimdi göt içi kadar toprağı çok görüyorsunuz bize; yuh size! (Baykurt, 2020, s. 302).

Tozak köylüleri bağlarını kurtarmak için her kapıyı çalarlar ancak hem yol bilmedikleri için hem memurların kendi aralarındaki sürtüşmelerden dolayı bağlarını kurtaramazlar. Kır Abbas’a umudunu kaybetmemesi söylendiğinde Abbas “Masalımız bitmiştir!” (Baykurt, 2020, s. 330) diye cevap verir. Kendi yetiştirdikleri bağlardan üzüm alırken kendilerini hırsız gibi hissederler.

Muhtar Battal durumu öğrenmek için ilçeye gittiğinde ilçede açık artırma yapıldığı, bağlara talip çıkmadığı, Tozak köyünün de talip olmadığı için bağlardan vazgeçtiklerine hükmedildiğini öğrenir. Hazine bağları bozacak, kendi payını alıp köylülerinkini verecektir. Tozak Köy Kurulunun yed-i emin tayin edildiğini söyleyen görevlinin bağlarla ilgili olarak “Biz Tozak halkını severiz. Ama görevimizi daha çok severiz.” (Baykurt, 2020, s. 342) demesi bağ kurma işi boyunca yaşananlarla tezat içindedir çünkü dikim sırasında hemen hiçbir memur görevini yapmamıştır. Muhtar, bağlardaki üzümün devlet tarafından toplanıp

satılacağını, devletin payı alındıktan sonra kalanın köylülere verileceğini öğrenir. Bağ bozumunu köylüler yapmak istemedikleri için dışarıdan işçiler getirtilecektir. Kır Abbas uzun bir süre içine kapanır, kimseyle görüşmez. Masal olarak gördüğü bağların ellerinden alınacağına emin olduktan sonra köylü adına bir karar alır. Köyün hayvanlarını otlatmaya götüren çobanların önüne çıkar ve “Sürün malları o yana!” diyerek hayvanları bağların içine sürmelerini ister. Çobanlar, Kır Abbas’ın bu kesin emrine karşı koymazlar ve hayvanları bağların içine sürerler. Bağların hayvanlar tarafından talan edildiği haberi köye ulaşır. Köylüler olup biteni görmek için bağlara doğru gidecekleri zaman Muhtar Battal, Rıza’nın yüzüne bakar. Yüzü sararmış olmasına rağmen Rıza’nın “Omuzlarından kayalık dağlar kalkmış, ferahlamış”tır (Baykurt, 2020, s. 349). Köylüler bağlara vardıklarında gördükleri manzara karşısında şaşkına dönerler. Hayvanlar bağlardaki asmaların yaprağından köküne kadar her şeyi, asmaların dibindeki ayrık otlarını bile yemekte dirler. Köylüler olup biteni şaşkınlıkla izlemektedir. “Her yaprağı dağlar kadar emekle, dağlar kadar sabırla yeşeren asmalar, göz açıp yumasıya kalmıyor. Purluk’a kara bir yangın gelmiş. Toprağın üstündeki yeşili süpürüp yakıyor.” (Baykurt, 2020, ss. 349-350).

Ütopyalar hiçbir kötülüğün olmadığı yerler değildir, azaltılmış da olsa kötülük barındırır. Tesadüf ve çelişkilerin yer almadığı ve sadece birliğin hâkim olduğu ütopyalar “çocuksu bir akılcılıkla dinden bağımsızlaşmış bir meleklik karışımı” (Cioran, 1999, s. 87) gibi görülse de türün başlangıç eseri kabul edilen *Utopia* hiçbir kötülüğün olmadığı bir yer değildir. Cinayet, suç, savaş gibi durumlar *Utopia*’da kendine yer bulmuştur. Riot-Sarcery ve diğerlerine göre söz konusu kötülüklerin *Utopia*’da yer almasının sebebi bu dünyanın kusursuz olamayacağı fikridir. Bu sebeple *Utopia*’da “azaltılmış ama ortadan kaldırılmamış olarak” kötülüğün yer alması, eserin gerçeklik iddiasının kanıtı olarak görülmüştür (2003, s. 259). Diğer köy romanlarındaki kötülüklerin hemen hiçbiri *Kaplumbağalar* romanında yer almaz. Ağa-köylü çatışması, köylülerin kendi aralarında sürtüşme, kavga, cinayet gibi temalar söz konusu değildir. Tozak köylülerinin bu meleksi yaşantısında inancın herhangi bir etkisi yoktur. Bağ işine köylüleri ikna etmek gerektiği zaman dışında inançla ilgili çok az olgu romanda yer alır. Tozak köyü Alevi köyüdür ancak Alevilikle ilgili çok az şey görülür. *Kaplumbağalar* romanında Kır Abbas’ın kendi ailesine yaptığı psikolojik şiddet ve kaplumbağalara yaptığı kötülük dışında köyde çok az kötülük görülür. Abbas’ın yaptıklarından eşi ve oğlu dışında kimse etkilenmez. Bağların ellerinden alınmak istenmesi ise her evden bir cenaze çıkmışçasına bütün köylüye acı vermiştir. Böylesine büyük bir kötülük köyün dışından gelmiştir. Kır Abbas’ın cipi gördüğü ilk an “gahbanalı” diye düşündüğü, sonrasında “Camgöz Malmüdü, Kelkafa Tahriratçı” şeklinde tasvir ettiği memurlar onlara kötülük getirmiştir.

Sonuç

Fakir Baykurt'un 1967'de yayımladığı *Kaplumbağalar* romanı, Tozak köyü sakinlerinin, Eğitimci Rıza'nın yol göstermesiyle bir üzüm bağı kurmasını; hazine arazisi üzerine kurdukları bu bağı ellerinden alınmak istenmesini anlatmaktadır. Bu süreç üzerinden ülkedeki ve Tozak köyündeki sorunlar eleştirilir. Ütopyaların özelliklerinden biri mevcut şartların eleştirilmesidir. *Kaplumbağalar* romanında yazar, üzüm bağı kurma işi üzerinden devlet kurumlarının işlevsizliğini, memurların lakaytlıklarını, eğitim sistemini, dönemdeki yönetimi ve daha birçok meseleyi eleştirmektedir. Romanda Ankara'dakilerin ülkeyi kaldırmak için bir şey yapmadıkları, halkın ve köylülerin hiçbir işine yaramayan istatistiklerle uğraştıkları belirtilir. Köylüler üzüm bağı kurmak için Ziraat'tan asma çubuğu istediklerinde memur ellerinde çubuk olmadığını söyler. Memur, köylülere bağ yetiştirmekle ilgili broşür veya afiş verebileceğini dile getirir ancak bunlar köylülerin işine yaramamaktadır. Var oluş amacı köylülere tarımda işlerine yarayacak tohum, çubuk, fide gibi şeyler temin etmek olan Ziraat'ta bunların bulunmaması ironiktir. Bağlar köyün kendi imkânları ile kurulur ancak hazine arazisi üzerine kurdukları için ellerinden alınmak istenir. Tozak köylüleri bağlarını kurtarmak için birçok devlet kurumuna gidip gelirler ancak kendilerine yardımcı olacak birini bulamazlar. Ankara'dakiler Tozak diye bir köy olduğunu bilmezler. Eleştirilen konulardan biri de eğitimdeki eksikliklerdir. Ülkede eğitim istenilen noktada değildir. Bu genel eleştirilerin yanında Tozak köyünde doğru düzgün bir okul olmaması, susuzluk, köyde bir bağ olmaması köylülerin şikâyet ettiği konulardır. Ancak ütopyalarda eleştirilen düzenin iyileştirilmesi yerine yeni bir sistem kurulması söz konusudur. Bu durum *Kaplumbağalar* romanında görülmektedir. Tozaklılar ülkenin veya köyün mevcut durumunu düzeltmek yerine sıfırdan başlayarak bir üzüm bağı diker. Ütopya bu bağ ile birlikte var olur, bağı yıkmakla da yıkılır.

Ütopya yazarları, kurmak istedikleri ideal düzenin her türlü dış etkene kapalı olması için genelde mekân olarak bir ada seçmişlerdir. *Kaplumbağalar*'da romanında mekân bir ada değildir ancak en az bir ada kadar dış dünyadan soyutlanmış bir köydür. Tozak kimsenin gelip gitmediği, radyonun bile bulunmadığı bir köydür. Köylülerin kasabayla, hatta çevre köylerle bile doğru düzgün bir ilişkileri yoktur. Köye bir hava ölçüm cihazı düşer ancak kimse ne olduğunu anlayamaz. Muhtar Battal'ın bu durum karşısında köylülerinin dış dünyadan neredeyse tamamen habersiz olduklarını, köyü çevreleyen dağların ötesini bilmediklerini söylemesi köyün kendi içine kapalı durumunu özetlemektedir. Bunun yanında diktikleri bağı çevresine bir hendek kazdıkları için bağı da çevresiyle ilişkisi sınırlanır. Böylelikle bağ hem köyün durumundan dolayı hem hendek sebebiyle dış dünyadan gelecek etkilerden olabildiğinde korunmuştur.

Ortak mülkiyet ütopyaların bir diğer özelliğidir. Romanda bağların paylaştırılmasını isteyenler, bağ işine öncülük edenler tarafından “hain” ve “kancık” olarak nitelenir. Roman boyunca bağların köyün ortak mülkü olduğu vurgulanır. Bağın kurulması sürecinde bağın tüm işlerini köylüler hep birlikte yapar. Kendi ailesine karşı oldukça aksi bir adam olan Kır Abbas bile köylünün bağ düşünüyü yıkmamak ve köylünün mutluluğunu bozmamak için herkese iyi davranır. Kır Abbas’ın bu çabası önemlidir ancak ütopya mutlu bir yaşam kurarken bunu sadece bireylerin kişisel çabasıyla oluşturmaz. Kendi sistemini de kurgular. Bu sebeple ütopyalarda, kurulan mutlu yaşamın devamı için eğitime özel bir önem verilmektedir. Tozak köyündeki okul yetersiz olmasına rağmen Eğitimci Rıza çocukları eğitmek için çabalamaktadır. Bağ işi devam ederken bir yandan da çocukların eğitimi düşünür. Köylüler için bir masal olan bağları yıkıldıktan sonra Rıza, köylülere çocukları ertesi gün okula göndermelerini söyler. Ütopyaların özelliklerinden biri gündelik yaşamın detaylı olarak betimlenmesidir. Köyün okulunun durumu, çocukların kılık kıyafeti, köylülerin eğitime bakışı köylülerin günlük hayatına dair bilgiler verir. *Kaplumbağalar* romanında insanların kıyafetleri, yemekleri, inancı; köyün ekonomisi, eğlence kültürü hatta süs eşyaları tasvir edilmiştir.

Ütopyalar, dar anlamda herkes için düşünülebilecek “en iyi dünya”; “daha iyi bir gelecek, ‘ideal’ (....) toplum düş”ü olarak kabul edilmelerine karşın, içinde despotluk da barındırmaktadır. Ütopyalarda, kurulan ideal düzenin devam etmesi için bireyler tüm bireyselliklerini bırakmak zorundadır. Orada tesadüfe, ikiliğe yer yoktur. Ütopyalarda çocuklar dâhil tüm bireyler birer robot gibi yapaydır. *Kaplumbağalar* romanında köyde bağ dikmeye köylü adına Eğitimci Rıza, Kır Abbas ve Muhtar Battal karar verir. Yine bağlara bostan ekilmesine, bağın çevresine hendek kazılmasına, bir kuyu açılmasına herkes adına onlar karar verirler. “Düş” ve “masal” olarak nitelenen bağın dikilmesi köyde eşitlik sağlar, köylüleri mutlu eder. Ancak bir yandan da köylüler üzerinde baskı kurulur. Ütopyalar mutlu bir yaşamı vaat ederken aynı zamanda kendi despotluğunu da kabul ettirir.

Bu çalışmada *Kaplumbağalar* romanının, yazıldığı dönemde mevcut sorunların eleştirilmesi, dış dünyadan soyutlanmış bir köyün mekân olarak seçilmesi, bu köyde zamanın adeta donmuş olması, bağın ortak mülkiyet olması, günlük hayatın detaylı bir şekilde eserde tasvir edilmesi gibi özelliklerinden dolayı ütopya olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca ütopyaların sadece mutlu ve eşitlikçi bir toplumu tasvir etmediği, aynı zamanda kendine has bir baskı ve despotluğu barındırdığı, bu durumun romana da yansdığı gösterilmiştir.

Kaynakça

- Ağaoğulları, M. A. ve Köker, L. (1991). *Tanrı Devletinden Kral Devlete*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Baykurt, F. (2020). *Kaplumbağalar*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Bezel, N. (1984). *Yeryüzü Cennetleri Kurmak - Ütopyalardan Seçmeler*. İstanbul: Say Kitap Pazarlama.
- Cioran, E. M. (1999). *Tarih ve Ütopya* (H. Bayrı, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Dağ, N. (2017). *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Ütopya (1923-1950)* (Basılmamış Doktora Tezi). Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adıyaman.
- Göktürk, A. (2012). *Ada - İngiliz Yazınında Ada Kavramı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Havemann, R. (1990). *Yarın - Sanayi Toplumu Yol Ayrımında Eleştiri ve Gerçek Ütopya* (E. Özbek, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Jameson, F. (2009). *Ütopya Denen Arzu* (F. B. Aydar, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Karabela Şermet, S. (2007). *Fakir Baykurt Hayatı ve Romanları Üzerine Bir İnceleme* (Basılmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Kılıç, E. (2004). *Cumhuriyet Dönemi Edebi Ütopyalarında İdeal Toplum Tasavvurları* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Kumar, K. (2005). *Ütopyacılık* (A. Somel, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Küçükcoşkun, Y. (2006). *1980-2005 Dönem Türk Edebiyatında Ütopik Romanlar ve Ütopyanın Kurgusu* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.
- More, T. (2020). *Utopia* (Minâ Urgan'ın İncelemesiyle) (S. Eyüboğlu, V. Günyol ve M. Urgan, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- More, T., Bacon, F. ve Neville, H. (2008). *Three Early Modern Utopias: Utopia / New Atlantis / The Isle of Pines* (S. Bruce, Ed.). New York: Oxford University Press. (Orijinal baskılar: 1516; 1627; 1668).
- Nozick, R. (2000). *Anarşi, Devlet ve Ütopya* (A. Oktay, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özgen, L. (2005). *Ütopya ve Tasarım*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Platon, (2008). *Republic* (R. Waterfield, Çev.). New York: Oxford University Press. (Orijinal baskı: MÖ 340 civarı).
- Riot-Sarcey, M., Bouchet, T. ve Picon, A. (2003). *Ütopyalar Sözlüğü* (T. Ilgaz, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Temizarabacı Yıldırım, Y. (2020). *Ütopyanın Kadınları, Kadınların Ütopyası*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Yalçinkaya, A. (2004). *Eğerden Meğere: Ütopya Karşısında Türk Romanı*. Ankara: Phoenix Yayınları.

